

Warszawa, 20 maja 2019 r.

756 / 2019/PIP/PKu/AM

**Szanowny Pan
Komendant Stołeczny Policji**
Nadinsp. Paweł Dobrodziej
Komenda Stołeczna Policji
ul. Nowolipie 2
00-150 Warszawa

I. Wstęp

Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie wyrazić zaniepokojenie sytuacją opisaną w poście opublikowanym na portalu społecznościowym Facebook¹ przez jedną z użytkowników w dniu 15 maja 2019 roku. Wspomniana publikacja dotyczy możliwego przekroczenia uprawnień przez funkcjonariuszy Policji podczas interwencji przy stoisku przedstawicieli Fundacji „Pro-prawo do życia”.

II. Stan faktyczny

Do zdarzenia miało dojść 15 maja 2019 roku. Jak wynika z relacji, przechodząc przez plac obok wejścia do stacji metra Centrum (potocznie zwany „Patelnią”), kobieta zobaczyła grupę ludzi wyróżniających się w ten sposób, że mieli przy sobie tęcze przedmioty utożsamiające je ze społecznością LGBT. Byli zgromadzeni wokół stoiska, na którym przedstawiciele Fundacji „Pro-prawo do życia” zbierali podpisy pod projektem obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej „Stop Pedofilii”. Materiały przedstawiane na stoisku w sposób bezpośredni miały sugerować związek między zjawiskiem pedofilii i członkami społeczności LGBT.

¹ <https://www.facebook.com/julia.bernfeld/videos/10213460821466311/>

Świadek zdarzenia relacjonuje, że zapytała zgromadzonych, czy zawiadomili Policję o popełnieniu przez osoby odpowiedzialne za wspomnianą zbiórkę przestępstwa mowy nienawiści. Dowiedziała się, że służby zostały powiadomione – ponadto, funkcjonariusze po przybyciu na miejsce mieli stwierdzić brak znamion przestępstwa i „kazali ludziom się rozejść”. Jak opisuje dalej, grupa miała odmówić wykonania polecenia, w wyniku czego wywiązać się miała kłótnia i „szarpanina”. Funkcjonariusze mieli zacząć groźnie napierać na zgromadzone osoby. Następnie, co widać na załączonym przez autorkę publikacji nagraniu wideo, wyciągnęli z tłumu jedną z nich i wynieśli ją, trzymając do góry nogami, w kierunku radiowozu.

Na przedmiotowym nagraniu widać ludzi podążających za funkcjonariuszami i nawołujących do tego, by puścili tę osobę, ponieważ „prosi, żeby mogła iść sama”. Policjanci jednak nie reagowali na jej prośbę. Na nagraniu słychać również tłumaczenie jednego z nich, że użycie siły fizycznej było rezultatem niezastosowania się do wydanego polecenia. Po dotarciu do samochodu sama osoba przytrzymywana przez funkcjonariuszy mówiła, że „wykręcali jej ręce” i robili to „coraz mocniej”. Wiele razy powtarzała, żeby „przestali ją ciągnąć” i sygnalizowała, że sprawiało jej to ból. Następnie osoba zatrzymana krzyczała, że „przecież mogła stać”. Dawała do zrozumienia, że miała skute ręce. W czasie gdy trzech funkcjonariuszy przytrzymywało jedną osobę, czwarty spośród nich prosił skupionych wokół miejsca interwencji ludzi, aby „zrobili trochę miejsca” i tłumaczył, że policjanci „mieli prawo coś takiego zrobić”. Mówił, że „jeśli chcą nagrywać zdarzenie, to mogą to robić”, ale że jednocześnie „funkcjonariusze nie chcą sobie, aby ich wizerunki zostały opublikowane w internecie”. Następnie wraz z zatrzymaną osobą policjanci wsiedli do radiowozu.

III. Stan prawny

Helsińska Fundacja Praw Człowieka jest organizacją pozarządową, której statutowym celem jest ochrona praw człowieka. W kontekście sprawy dotyczącej ewentualnego przekroczenia granic swoich uprawnień przez funkcjonariuszy Policji pragniemy poczynić kilka systemowych uwag nt. gwarancji wynikających z **art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka** (dalej: ETPCz, Konwencja), stanowiącym o zakazie tortur.

Po pierwsze, należy powtórzyć za prof. Lechem Garlickim, że art. 3 Konwencji stanowi wprowadzenie zakazu poddawania człowieka traktowaniu sprzecznemu z

naturą godności ludzkiej, w szczególności powodującego cierpienie fizyczne i (lub) psychiczne, co można określić ogólnie jako zakaz maltretowania. Zakaz ten odnosi się zarówno do karania (rozumianego jako nakładanie sankcji przewidzianych przez prawo), jak i do wszelkich form faktycznego traktowania. Warty podkreślenia jest również fakt, iż orzecznictwo strasburskie zawsze uznawało i potwierdzało szczególną rangę zakazu maltretowania oraz – wynikające stąd – szczególne miejsce art. 3 w systemie Konwencji. Tym samym wymaga on szczególnie rygorystycznego egzekwowania od państwa członkowskiego. Po drugie, według Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: „ETPCz”), ustanowiony w art. 3 Konwencji zakaz ma charakter absolutny i nie dopuszcza jakichkolwiek wyjątków². Innymi słowy, każde „wkroczenie” w sferę objętą zakazem maltretowania stanowi „naruszenie” tego przepisu. Po trzecie, zakaz maltretowania obowiązuje niezależnie od postępowania osoby nim dotkniętej³. Nie ma też decydującego znaczenia, czy władze wiedziały o przypadkach maltretowania, bo odpowiedzialność państwa za działania jego funkcjonariuszy przybiera w znacznym stopniu charakter obiektywny⁴.

W praktyce orzecznictwa strasburskiego wykładnia art. 3 Konwencji wskazuje zakres obowiązków spoczywających na władzach publicznych – obok, podstawowego (materialnego), obowiązku o charakterze negatywnym (zakazującym władzom i ich funkcjonariuszom dopuszczania się działań o nieludzkim, poniżającym charakterze), orzecznictwo podkreśliło wagę obowiązków proceduralnych – nakazujących władzom przeprowadzenie „efektywnego badania” wszelkich zarzutów maltretowania. **Państwo ma zatem obowiązek wszechstronnego wyjaśnienia każdej sprawy, w której doszło potencjalnie do naruszenia zakazu tortur i nieludzkiego lub poniżającego traktowania przez funkcjonariuszy publicznych.**

Trybunał stoi na stanowisku, iż każdy przejaw zastosowania przemocy fizycznej musi zostać usprawiedliwiony przez państwo⁵. Usprawiedliwienie to musi opierać się na ocenie proporcjonalności. Tym samym konieczność ta jest łatwiejsza do wykazania w odniesieniu do stadium zatrzymania, natomiast gdy zatrzymany znajduje się już pod

² Wyrok ETPCz z dn. 15.11.1996 r. w sprawie *Chahal p. Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 22414/93, par. 96.

³ Wyrok ETPCz z dn. 18.01.1978 r. w sprawie *Irlandia p. Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 5310/71, par. 163;

Wyrok w sprawie *Chahal*, par. 80.

⁴ Wyrok ETPCz w sprawie *Irlandia*, par. 159.

⁵ Wyrok ETPCz z dn. 4.12.1995 r. w sprawie *Ribitsch p. Austrii*, skarga nr 18896/91, par. 38.

pełną kontrolą władz, konieczność zastosowania przemocy wymaga szczególnie przekonującego uzasadnienia. Innymi słowy, nie da się wyłączyć „małej brutalności” ze sfery działań zakazanych przez art. 3 Konwencji⁶. Nie jest konieczne występowanie elementu premedytacji, ani też zorientowanie brutalności na wymuszenie zeznań czy „ukaranie” ofiary. Jeżeli jednak element taki występuje, stanowi dodatkowy argument na rzecz stwierdzenia naruszenia art. 3 Konwencji⁷. Mając powyższe na uwadze, stwierdzić trzeba, że żaden element brutalności nie może znajdować uzasadnienia w ogólnych obyczajach postępowania Policji.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie podkreślić, iż, zgodnie ze standardami Konwencji, każde pojawienie się zarzutu maltretowania zobowiązuje władze krajowe do przeprowadzenia dochodzenia mającego na celu ustalenie faktów i ukaranie ewentualnych sprawców⁸. Europejski Trybunał Praw Człowieka może stwierdzić, iż nie spełniało ono wymagań Konwencji, gdy ustalenia dokonane w tym postępowaniu tracą siłę przekonywania. Mając na uwadze powyższe, wskazać trzeba, że dochodzenie musi mieć charakter realny, tzn. sposób jego zorganizowania i prowadzenia musi spełniać pewne wymagania jakościowe, ustalone w orzecznictwie ETPCz⁹. Wymagania te, to m.in.: niezależność organu prowadzącego dochodzenie, szybkość i staranność działania zobowiązanego organu – w tym podjęcie wszelkich rozsądnie wymaganych kroków dla zabezpieczenia dowodów, zeznań świadków i oględzin lekarskich. Konieczne jest ponadto zapewnienie zainteresowanemu udziału w dochodzeniu oraz poddanie działań nadzorowi opinii publicznej.

Jeżeli dochodzenie doprowadzi do ustalenia funkcjonariuszy odpowiedzialnych za maltretowanie, pojawia się obowiązek pociągnięcia ich do odpowiedzialności karnej. Odpowiedzialność ta musi też czynić zadość wymaganiom prewencji generalnej.

Wartym podkreślenia jest fakt, że nieprzeprowadzenie dochodzenia lub

⁶ Wyrok ETPCz z dn. 24.02.2009 r. w sprawie *Pieniak p. Polsce*, skarga nr 19616/04, par. 48.

⁷ Wyrok ETPCz z dn. 28.11.2000 r. w sprawie *Rehbock p. Słowenii*, skarga nr 29462/95, par. 75-78;

Wyrok ETPCz z dn. 10.03.2009 r. w sprawie *Turan Cakir p. Belgii*, skarga nr 44256/06, par. 60-61;

Wyrok ETPCz z dn. 12.04.2007 r. w sprawie *Dzwonkowski p. Polsce*, skarga nr 46702/99, par. 55;

Wyrok ETPCz z dn. 13.01.2009 w sprawie *Lewandowski and Lewandowska p. Polsce*, skarga nr 15562/02, par. 65.

⁸ Wyrok ETPCz z dn. 18.12.1996 r. w sprawie *Aksoy p. Turcji*, skarga nr 21987/93, par. 98.

⁹ Wyrok ETPCz z dn. 28.10.1998 r. w sprawie *Assenov and Others p. Bułgarii*, skarga nr 24760/94, par. 102;

Wyrok ETPCz z dn. 6.04.2000 r. w sprawie *Labita p. Włochom*, skarga nr 26772/95, par. 131;

Wyrok ETPCz w sprawie *Dzwonkowski p. Polsce*, par. 61-62.

przeprowadzenie go w sposób powierzchowny¹⁰ jest kwalifikowane jako naruszenie art. 3 Konwencji, orzekane obok, a czasem – zamiast stwierdzenia faktu naruszenia materialnego (faktu maltretowania jako takiego).

Mając na uwadze przedstawione wyżej standardy Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, Helsińska Fundacja Praw Człowieka zwraca się do Pana Komendanta z prośbą o podjęcie niezbędnych kroków w celu ustalenia przebiegu opisanego zdarzenia. Prosimy również o poinformowanie Fundacji o rezultatach działań w tym zakresie. Jednocześnie wyrażamy nadzieję, że przedłożona opinia okaże się pomocna w rozpatrywaniu tej, a także podobnych spraw.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

D. Przywara

Helsińska Fundacja Praw Człowieka
PREZES ZARZĄDU
D. Przywara
Danuta Przywara

¹⁰ Wyrok ETPCz w sprawie Dzwonkowski, par. 66;
Wyrok ETPCz w sprawie Lewandowski and Lewandowska, par. 74.